नीतिनिर्यासः

NĪTINIRYĀSAḤ

A collection of bilingual research articles
on Value Based Education in
Sanskrit and Allied Literature

Editors

Rashmi Deka

Dr. Mitali Goswami

Loopamudra Goswami

Department of Sanskrit, Nowgong Girls' College
Haibargaon, Nagaon, Assam-782002

नीतिनिर्यासः
NĪTINIRYĀSAḤ

A collection of bilingual research articles
on Value Based Education in
Sanskrit and Allied Literature

Editors
Rashmi Deka
Dr. Mitali Goswami
Loopamudra Goswami
Department of Sanskrit, Nowgong Girls' College
Haibargaon, Nagaon, Assam-782002

NĪTINIRYĀSAḤ

A collection of bilingual research articles on Value Based Education in Sanskrit and Allied Literature published by Centre for Translation and Publication, Nowgong Girls' College, Nagaon- Assam 782002

Editorial board

Advisor - Dr. Kulen Ch. Das

Editors - Rashmi Deka
Dr. Mitali Goswami
Loopamudra Goswami

Publisher - Centre forTranslation and Publication,
Nowgong Girls' College
C/o Dr. Kulen Ch. Das
Principal
Nowgong Girls' College

Year of Publication - September, 2024

ISBN - 978-81-971808-5-9

Printed by - Gigabytes press & Publication
Milanpur, Nagaon : Assam

Price - 230/-

© - Sanskrit Department,
Nowgong Girls' College
All Rights Reserved

Disclaimer - The responsibility for factual inadequacy or inaccuracy, plagiarism, if any in this book is entirely that of the authors and the editors or the editorial board bears no responsibility.

CONTENTS

- वेदेषु विश्वभातृत्वभावना नैतिकज्ञानञ्च — ॥ 11
  - **पिङ्कु कलिता**
- श्रीमद्भगवद्गीतायां नैतिकशिक्षाविमर्शः — ॥ 17
  - **फाल्गुनी मण्डल**
- चार्वाकदर्शने नैतिकप्रमूल्यानि-नीरक्षीरन्यायदृष्ट्या एकमध्ययनम् — ॥ 27
  - **लोपामुद्रा गोस्वामी**
- मूल्याधारितशिक्षायां संस्कृतभाषायाः प्रासंगिकत्वम् — ॥ 33
  - **रूबी कलिता**
- Vedas : The Source of Ethical Values — ॥ 42
  - **Dr. Anshuman Adhyapak**
- Value Based Education in Sanskrit Literature — ॥ 51
  - **Dr. Chandana Deka**
- Moral and Spiritual Values in Ramayana — ॥ 56
  - **Sunayana Devi**
- Use of Humour and Satire for Unmasking of Social Ethos in Sanskrit Literature with Special Reference to the धूर्तविटसंवाद — ॥ 66
  - **Dr. Mridusmita Bharadwaj**
- Value Based Teachings in Sriharsa's Drama *Nagananda* — ॥ 78
  - **Dr. Mitali Goswami**

चार्वाकदर्शने नैतिकप्रमूल्यानि- नीरक्षीरन्यायदृष्ट्या एकमध्ययनम्

लोपामुद्रा गोस्वामी

प्राक्कथनम् :

मनुष्याणां स्वभावाः परिवर्तनशीलाः सन्ति। मनुष्याः सर्वदा विकासमार्गे उपरि उत्थातुं प्रयतन्ते। अस्मिन् विकासे मनुष्याः नैतिकमूल्यानि अवबुद्ध्यन्ति। अर्थात् नैतिकमूल्यानि मनुष्याणां विकासमार्गे साधनानि सन्ति। प्रमूल्यानां ज्ञानम्, मूल्यस्य स्वरूपं प्रकारश्च, मानवप्रमूल्यं किं मूल्यमीमांसायाम् आलोचना वर्तते। मानवजीवनस्य यथार्थं लक्षं किमस्ति, जीवने केषाम् अनुकरणं स्यात्, अस्माकं शुभाय कः मार्गः, जीवनस्य प्रमूल्यम्, आदर्श- विचारादिप्रश्नानां समाधानमपि दर्शनशास्त्रेण प्रदीयते। दर्शनशास्त्रस्य इदं क्षेत्रम् आचारशास्त्रं मूल्यशास्त्रमिति संज्ञया अभिहितम्। वस्तुतस्तु दर्शनानि अस्मान् जीवनम् उपभोक्तुं शिक्षयन्ति। तेषु चार्वाकाः अपि अव्यतिक्रमाः। दर्शनमिदम् अनर्थमूलाम् अन्धविश्वासधारां खण्डयित्वा सुखवादं प्रतिपादयति। अतएव दुःखनिवृत्त्यर्थम् अनर्थपरिहर्तव्यम्, सत्कार्यं कर्तव्यम्, सुखं भोक्तव्यम्, सुखं विस्तारितव्यं जनहिताय स्वकर्मणा इति मतिरासीत् चार्वाकानाम्। परन्तु दर्शनमिदं सर्वदा पण्डितैः अवहेलितं वेदाप्रामाण्यत्वात्। यतोहि भारतीयसंस्कृतौ अध्यात्मवादस्य गहनप्रभावः दृश्यते। अत एव मोक्ष-परलोकादेः अस्वीकरणे अस्माकं मनसि तावत् शंका जायते चार्वाकदर्शनस्य नैतिकप्रमूल्यस्य सत्यतामुपरि। परन्तु चार्वाकदर्शनेष्वपि राष्ट्रप्रेम, परोपकारः, सदाचारादयः नैतिकशिक्षाः विद्यन्ते। तेषां नैतिकमूल्यानामेव संग्रहणं मया अत्र विहितम्।